

GLAS

Glas har sedan länge haft en given plats i det svenska kulturarvet. Den första kända glastillverkningen inleddes på 1550-talet när Gustav Vasa bjöd in två venetianska glasmakare till Sverige. År 1676 grundades Kungsholms glasbruk i Stockholm, med tillverkning av pokaler efter venetianska och tyska förebilder, men även flaskor och dricksglas på fot, så kallade remmare. Skånska glasbruket i Perstorp, även känt under namnet Henrikstorp, grundades 1692 och tillverkade fönsterglas, enklare hushållsglas och efter 1715 även finare glas.

Till en början var glas något mycket exklusivt och det dröjde en bit in på 1800-talet innan bruksglas fanns i var mans hem. Genom industrialiseringen kom den amerikanska uppfinningen pressglas till Sverige på 1830-talet. Glasbruket Reijmyre och Kosta blev framgångsrika producenter av den nya teknikens maskinpressade glas. På slutet av 1800-talet blev det allt vanligare med stora serviser som kunde bestå av hundratals glas i olika modeller. Samtidigt hade de nyskapande krafterna gått i stå och Stockholmsutställningen 1897 kom som en räddning. De svenska glaskonstnärerna med bland annat Gunnar Wennerberg i spetsen hämtade inspiration från Emile Gallé och det franska konstglaset som var väl representerat på utställningen. Stockholmsutställningen följdes av flera framgångsrika utställningar för det svenska glaset, även internationellt. På 1900-talet revolutionerades det svenska konstglaset genom innovativa formgivare och nya tekniker. Tack vare företagsamma och skickliga glasblåsare, gravörer och konstnärer uppnådde Sverige världsberömmelse inom det avancerade konstglaset.

TEKNIKER

GRAAL – En teknik utvecklad genom experimenterande med överfångsglas. Kan beskrivas som ett tjockvägigt glasämne som består av flera färgade skikt vilka etsas, slipas eller graveras för att ett mönster ska träda fram. Ett skikt av klart glas läggs över glasämnet. När glaset värms upp framträder mönstret tydligare allteftersom glaset vidgar sig genom blåsning. Graalglaset blev känt genom glasblåsarmästaren Knut Bergqvist och glaskonstnären Simon Gate 1916. Edward Halds slipgraal var en vidareutveckling av tekniken där dekoren slipas fram. Namnet Graal kommer från Frödings saga om den heliga Graal.

ARIEL – Arieltekniken utvecklades ur graaltekniken i mitten av 1930-talet. Innanför det yttre skiktet av klar glasmassa bildas luftbubblor av varierande utseende, vilka även kan färgas. Luftbubblorna är utmärkande för dekoren. Namnet Ariel kommer från luftanden i Shakespeares pjäs *Stormen*.

KRAKA – En vidareutveckling av graal- och arieltekniken på initiativ av glaskonstnären Sven Palmqvist 1944. Mönstret bildas genom att ett finmaskigt nät i färg spänns över innerämnet. Namnet kommer från den gamla vikingasagan när Kraka ombads komma varken klädd eller oklädd och uppenbarade sig i fiskenät.

RAVENNA – Ett mönster slipas på ett färgat glas och fylls med färgpigment varpå ytterligare ett lager glas läggs på. Sven Palmqvist inspirerades av mosaikerna i den italienska staden Ravenna och började använda sig av dekoren 1948.

ÖVERFÅNG – Ett eller flera färgskikt krängs över en kärna av klarglas. Genom att bearbeta skikten med etsning eller slipning framträder dekoren i relief. Överfångsglas hade sin storhetstid kring sekelskiftet 1800/1900.

UNDERFÅNG – De färgade skikten ligger på insidan av den klara glasmassan.

GRAVERING – En detaljerad dekor skapad genom gravering med roterande koppartrissor fuktade med smärgel eller olja. Idag används även gravyrpenna med diamantspets. Graveringskonsten kulminerade på 1920-talet.

ETSNING – Glaset täcks med vax varpå ett mönster ritas innan föremålet doppas i frätande syra. När vaxet tas bort kvarstår mönstret, blankt eller matt beroende på syrans sammansättning.

SLIPNING – Glaset slipas med roterande slipskivor av olika finhetsgrad.

PRESSGLAS – Glas med mönster som pressats in i glasmassan med järnformar under tryck. Detta var ett tidsbesparande och kostnadseffektivt sätt att framställa glas på, vilket la grunden till en massproduktion som fortsatte under större delen 1800-talet. I Sverige var det Reijmyre som omkring 1840 var först med att tillverka det nya glaset.